

Vere sanctus

Nieuwsbrief van de Vlaamse Werkgroep voor Hedendaagse Latijnse Liturgie

Lente 2016

Jaargang 15/nr. 1

Redactioneel

Voor een liturgische werkgroep kan er amper een grotere vreugde ontstaan dan de persoon met het hoogste gezag op liturgisch gebied, op de Paus na, uit Rome te zien komen om onze werking te steunen.

Op 1 oktober 2016 is het zo ver: Kardinaal Sarah, Prefect van de Congregatie voor de Goddelijke Eredienst en de Regeling van de Sacramenten, komt naar Antwerpen om de H. Mis in het Latijn op te dragen en een conferentie te houden over het thema *Liturgie en nieuwe evangelisatie*.

Deze moedige en tegelijk zachtmoedige herder is de laatste weken herhaaldelijk in de media gekomen, om de Kerk en haar geloof te verdedigen tegen een agressieve vorm van secularisatie, waarvan sommigen ten onrechte vrezen dat die ons zal dwingen ons geloof aan te passen. In dit nummer van *Vere Sanctus* vonden we dat het passend was hem uitvoerig aan het woord te laten.

Onlangs vernamen we het overlijden van Mgr. Stefaan Van Calster, die onze werkgroep genegen was. Moge deze vrome en geleerde priester in vrede rusten.

Onze werkgroep zal ook de vijfde verjaardag herdenken van het overlijden van zijn stichter, Mgr. Luc de Maere († 18 december 2011), onder meer tijdens de ledendag. Meer

informatie hierover in de mededelingen op het einde van dit nummer. ■

Dr. P. François, pr.
Voorzitter VWHLL

Hoe God opnieuw in het hart van de liturgie te plaatsten

Vertaling van een interview van Kardinaal Robert Sarah uit het Franse weekblad *Famille chrétienne* (1).

Hoe de eucharistie weer in het midden van ons leven te plaatsen?

[...] Ik stel vast dat vele van onze liturgieën spektakels worden. Dikwijls viert de priester niet meer de liefde van Christus door Zijn offer, maar een ontmoeting onder vrienden, een gastmaaltijd, een broederlijk moment. Terwijl we zoeken om creatieve of feestelijke liturgieën uit te vinden, lopen we het risico van een al te menselijke eredienst, op het vlak van onze verlangens en van de mode van het ogenblik. Stilaan verwijderen de gelovigen zich van wat ons het Leven schenkt. Voor de christenen is de eucharistie een kwestie van leven of dood!

Hoe God terug in het midden brengen?

De liturgie is de deur van onze eenheid met God. Wanneer de eucharistievieringen wor-

den omgevormd tot menselijke zelfvieringen, is het gevaar onmetelijk, want God verdwijnt. Men moet beginnen met God terug te plaatsen in het midden van de liturgie. Wanneer de mens er het midden van is, dan wordt de Kerk een zuiver menselijke vereniging, een eenvoudige NGO, zoals Paus Franciscus zegt. Wanneer integendeel God in het hart van de liturgie is, zal de Kerk haar kracht en haar levenssap terug vinden! “In onze verhouding tot de liturgie speelt de toekomst van het geloof en van de Kerk.” schreef Kardinaal Joseph Ratzinger profetisch.

Welk redmiddel beveelt u aan?

Het erkennen van de liturgie als werk van God veronderstelt een ware ommekeer van het hart. Het Tweede Vaticaanse Concilie drong aan op een hoofdzaak op dit gebied. Het belangrijke is niet wat wij doen, maar wat God doet. Geen enkel menselijk werk zal ooit kunnen realiseren wat zich in het hart van de mis bevindt: het offer van het kruis.

De liturgie laat ons toe buiten de muren van deze wereld te treden. Het sacrale en het mooie van de liturgie terugvinden vereist derhalve een werk van vorming voor de leken, de priesters en de bisschoppen. Het gaat om een innerlijke ommekeer.

Om God terug in het midden van de liturgie te plaatsen, is er ook stilte nodig: de bekwaamheid om te zwijgen ten einde God en Zijn woord te beluisteren. Ik beweer dat wij God slechts ontmoeten in de stilte en in het verdiepen van Zijn woord in de diepte van ons hart.

Hoe dit concreet doen?

Zich bekeren is zich naar God toekeren. Ik ben er diep van overtuigd dat onze lichamen moeten deelnemen aan deze bekering. Het beste middel is beslist te celebreren, priesters en gelovigen, samen in dezelfde richting gekeerd: naar de Heer die komt. Het gaat er niet om — zoals men soms hoort zeggen —, te celebreren met de rug gekeerd naar de gelovigen of naar hen gekeerd. Daar ligt niet het probleem. Het gaat erom zich samen te keren naar de absis die het Oos-

ten verbeeldt waar het kruis van de verrezen Heer op de troon staat.

Door zo te vieren ervaren wij tot in ons lichaam de opperste plaats van God en van de aanbidding. Wij zullen begrijpen dat de liturgie eerst onze deelname is aan het volmaakte offer van het kruis. Ik heb er persoonlijk de ervaring van gedaan; door zo te vieren dat de verzameling der gelovigen, met de priester aan het hoofd, op het ogenblik van het opheffen van de hostie als het ware opgeheven wordt door het mysterie van het Kruis.

Maar is deze doenwijze toegelaten?

Zij is wettig en conform aan de letter en de geest van het Concilie. In mijn hoedanigheid van prefect van de Congregatie voor de Eredienst en de discipline van de sacramenten, wil ik eraan herinneren dat de viering *versus orientem* toegelaten is door de rubrieken van het Missaal, die de ogenblikken bepalen waarop de celebrant zich naar het volk moet keren. Er is dus geen bijzondere toelating nodig om naar de Heer gekeerd te celebreren. Zo heb ik in een standpunt dat door de *Osservatore Romano* werd gepubliceerd in juni 2015, voorgesteld dat de priesters en de gelovigen zich naar het Oosten keren minstens tijdens de ritus van het berouw, tijdens het zingen van de gloria, tijdens de voorbeden en het eucharistisch gebed.

In de geest van velen is de verandering van richting van het altaar verbonden met Vaticaaan II. Is dat zo?

Meer dan vijftig jaar na het afsluiten van Vaticaaan II wordt het dringend dat wij de teksten ervan lezen! Het Concilie heeft nooit gevraagd naar het volk gekeerd te vieren! Deze vraag kwam zelfs nooit ter sprake in de constitutie *Sacrosanctum concilium*. Wat meer is, de Concilievaders wilden de noodzaak onderlijnen dat allen zouden deelnemen aan het gevierde mysterie. In de jaren die volgden op Vaticaaan II heeft de Kerk wegen gezocht om dit inzicht in praktijk te brengen.

Aldus is celebreren naar het volk gekeerd een mogelijkheid, maar geen verplichting.

De Liturgie van het Woord rechtvaardigt het zich naar elkaar wenden van de lezer en de toehoorders, de dialoog en de pedagogie tussen de priester en zijn volk. Maar zodra wij op het ogenblik komen waar men zich richt tot God — vanaf de offerande —, is het essentieel dat de priester en de gelovigen zich samen keren naar het Oosten. Dit stemt volledig overeen met wat de Concilievaders hebben gewild.

Ik denk dat we moeten terugkeren naar de tekst van het Concilie. Sommige aanpassingen aan de lokale cultuur zijn waarschijnlijk nog niet voldoende gerijpt. Ik denk aan de vertaling van het Romeins Mismaal. [...] Op de audiëntie die de Paus mij heeft toegestaan op zaterdag 2 april heeft de Paus mij bevestigd dat de nieuwe vertalingen van het Romeins Mismaal de Latijnse tekst verplicht moeten eerbiedigen. [...]

*Vertaald uit het Frans door
Walter van Goethem*

Noten

1. *Famille Chrétienne*, nr. 2002, 23 mei 2016. Verwijzingen naar toestanden in Frankrijk of naar Franstalige liturgische boeken hebben wij door plaatsgebrek weggelaten. Zie de volledige tekst op: <http://www.famillechretienne.fr>.

Lingua vivens

Terwijl Latijn steeds meer marginaal wordt in middelbare scholen en universiteiten, werd in Engeland een programma gelanceerd waarin schoolkinderen Latijn kunnen leren i.p.v. Frans of Duits. Het programma werd *Minimus the Mouse* gedoopt (1). De cursus richt zich op 7- tot 10-jarigen en kreeg al een vervolg voor de leeftijdsgroep tot 13 jaar, *Minimus Secundus*. De cursus draait om het gezin van een Romeinse kampcommandant in Vindolanda (2), Flavius, zijn vrouw Lepidina, hun drie kinderen, de huisslaven, de kat Vibrissa en Minimus de muis. Intussen verscheen ook al een Griekse versie, *Boris Bathrakhos* (“Boris de kikker”) — elke gelijkenis met Boris Johnson, ex-burgemees-

ter van Londen en een leidende figuur in het Brexit-kamp, is puur toevallig (*The Times*, 25 april 2016). Nog in Engeland ontwierp Katy Parkinson een methode om via Latijnse en Griekse woorden vlotter te leren lezen (*The Times*, 28 december 2015). (3)

Ook in de oudheid werden overigens al handboeken voor — toen nog levende (!) — talen zo aantrekkelijk mogelijk gemaakt. Prof. Eleanor Dickey (University of Reading), reisde door heel Europa om fragmenten te bestuderen uit Latijnse handboeken uit de tweede tot de zesde eeuw. Volgens Dickey werden deze teksten zeer ruim gebruikt: “We weten dit omdat ze in grote aantallen middeleeuwse manuscripten overleven. Rond 600 circuleerden er minstens zes verschillende versies in Europa. Dit is overigens meer dan veel beter bekende teksten uit de oudheid: er was slechts één kopie van Catullus, en minder dan zes van [Julius] Caesar. Er zijn ook meerdere papyrusfragmenten — vermits er slechts een handvol daarvan overleven, moet de tekst populair geweest zijn in de oudheid, als er meer dan één papyrusfragment bewaard blijft” (*The Guardian*, 10 april 2016). De manuscripten, die Dickey verzameld en voor het eerst in het Engels vertaald heeft in haar nog te verschijnen boek *Learning Latin the Ancient Way: Latin Textbooks in the Ancient World*, bevatten scenario’s uit het leven van elke dag om de lezers vertrouwd te maken met het leven in het Latijn. De onderwerpen variëren van een bezoek aan het badhuis of de bank tot laatkomen op school en zelfs omgaan met een dronken huisgenoot. “Quis sic facit, domine, quomodo tu, ut tantum bibis? Quid dicent, qui te viderunt talem?”, zo verloopt de laatste scène, die in vertaling luidt: “Wie doet nu zoiets als u, heer, door zoveel te drinken? Wat zouden de mensen zeggen als ze u in die staat zagen?”

“We weten niet of deze scenes in rollenspelen werden uitgevoerd”, zegt Dickey, “maar mijn intuïtie zegt me dat dit gebeurde”. Er is ook een sectie over excuses en zelfs een — uitgebreid — kapittel over beledigin-

gen: “Maledicis me, malum caput? Crucifigaris!” (“Vervloek je mij, jij schurk? Moge je gekruisigd worden”). Of dit laatste citaat op een christelijke inspiratie wijst, laten we hier voorzichtigheidshalve in het midden. ■

Kurt Priem, pr.
Secretaris VWHLL

Noten

1. Voor Engelssprekenden is de allusie op Minnie Mouse, het vriendinnetje van Mickey Mouse, evident. Voor meer uitleg: zie www.minimus-etc.co.uk.
2. Archeologische site in Northumberland, nabij de muur van Hadrianus.
3. Voor meer uitleg: zie www.soundtraining.co.uk.

Mededelingen

— Datum jaarlijkse ledendag: zaterdag 1 oktober 2016

Plaats: Collegiale kerk Sint-Jacob-de-Meerdere, Lange Nieuwstraat 73, 2000 Antwerpen

Programma:

11u00 Pontificale Latijnse Mis volgens het missaal van Paulus VI

12u15 Receptie

12u30 Broodmaaltijd (inschrijving nodig)
14u30 Conferentie door Z.Em. Robert kardinaal Sarah over “Liturgie en nieuwe evangelisatie” (in het Frans, met simultaanvertaling naar het Nederlands en, in functie van de inschrijvingen, naar het Engels)

16u00 Latijnse Vespers & Lof

16u30 Kopje koffie en gezellig samenzijn na afloop.

Deelname aan de lunch en de conferentie: € 19 (conferentie alleen: € 12, lunch alleen: € 8). De toegang tot de Mis en de Vespers is vrij. Het aantal apparaten met simultaanvertaling uit het Frans is beperkt. Wie zich inschrijft na 23 september 2016 loopt het risico over geen toestel te kunnen beschikken. Betaling gebeurt liefst via bankoverschrijving op rekening:

IBAN: BE97 8900 2429 0649 — BIC: VDSP BE91, t.n.v. VWHLL, Lange Nieuwstraat 73, 2000 Antwerpen, met vermelding van het aantal personen. Gelieve ook de taal te melden die u wenst voor de simultaanvertaling, indien nodig (Nederlands, Engels).

De inschrijving is nodig voor de lunch.

Meer informatie bij: Dr. Pieter Vis, coördinator, e-mail: vwhll@romanliturgy.org

Vere Sanctus: Colofon

De Vlaamse Werkgroep voor Hedendaagse Latijnse Liturgie (VWHLL), gesticht door Mgr.dr. Luc De Maere († 2011), ijvert voor een volwaardig gebruik van het Latijn in de postconciliaire liturgische praxis, naast de volkstaal.

Redactie: Lange Nieuwstraat 73 — 2000 Antwerpen (t.a.v. E.H. Pierre François)

Wetenschappelijk comité: Mgr.dr. J.F. Lescauwaet M.S.C., hulpbisschop emeritus, Haarlem († 2013) — dr. J. van Reeth, Faculteit Vergelijkende Godsdienstwetenschappen, Antwerpen — E.H. J.M. Audenaert, Pauselijke Universiteit van het H. Kruis, Rome,

Contactpersoon: Dr. P. Vis, 0474 704 658 (vanuit België). +32 474 704 658 (vanuit het buitenland).

E-post: pf@romanliturgy.org, Webpagina VWHLL: <http://vwhll.romanliturgy.org>

Verantwoordelijke Uitgever: P. François (p/a van de redactie)

Periodiciteit: halfjaarlijks, in het voor- en in het najaar

Gewone Nieuwsbrief per post à minimum 5 € per jaar, E-brief via uw elektronisch adres à minimum 3 €. Beide versies zijn uiteraard identiek! Overschrijving IBAN: BE97 8900 2429 0649, BIC: VDSP BE91 met duidelijke vermelding van uw adres en ‘Nieuwsbrief’ resp. ‘E-brief’.

U kan ook steeds een geschenkabonnement voor iemand aangaan!

© 2016 Vlaamse Werkgroep voor Hedendaagse Latijnse Liturgie